

Konstpedagogisk handbok

**ÖRNSKÖLDSVIKS
KOMMUN**

**Region
Västernorrland**

Konstpedagogik i Västernorrland

Det egna skapandet och mötet med professionell konst kan bidra till ökad reflektion. Det offentliga samtalet kan fördjupa, synliggöra och tänja på gränser. Professionella pedagoger, som vägleder barn och unga in i konsten, har avgörande betydelse för möjligheten att kunna uttrycka sig i bild och form.

Samverkan med förskolor, skolor och kulturskolor är viktigt. Genom Skapande skola-projekt och stöd till verksamheter som engagerar konstintresserade ungdomar kan fler insatser för professionella bild- och formkonstnärer i skolan skapas.

(Kulturplan för Västernorrland 2019-2022, s. 50)

För att stödja arbetet med konst i skolan har Region Västernorrland, i samarbete med Örnsköldsviks kommun, låtit ta fram denna handbok.

Innehåll

Inledning.....	4
Varför behövs en konstpedagogisk handbok?	5
Begräppsbekrivning	6
För skolan	7
Skapande skola	7
Mötet med konst.....	8
Fördelar med konst i skolan	10
Vidgat kulturbegrepp	11
Skolans del i konstprojekt	12
Konst och läroplanen.....	13
Kulturråd och kulturombud.....	14
För konstnären	15
Konstnärens del i konstprojekt	15
Dokumentation och utvärdering.....	16
jojjo.se	17
Nätverk.....	18
Käll- och litteraturlörteckning	19

Inledning

*Barn har rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet, och samhället ska uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.
(Barnkonvention artikel 31:2)*

Konsten är ett universellt språk som vi alla kan uppfatta. Bildspråket är urgammalt och är öppet att tolka utifrån egna kunskaper. Bilder är också kulturellt bundna med symboler och tecken från världens alla delar och tider. Det innebär att en förkunskap om konsten gör det lättare att tolka den.

Konst har förmågan att förmedla nya upplevelser och sinnesintryck som väcker känslor, tankar och ställer nya frågor om hur det är att vara människa. Vi människor kan via konsten, bearbeta vardagen och livet.

Handboken kan fungera som vägledning vid konstprojekt kopplade till skolan. Den avser att konkret stödja skolans arbete med konst i samarbete med professionella konstnärer. Handboken kan underlätta för alla inblandade att få till möten mellan professionella konstnärer/kulturutövare och skolor/barn och unga.

Handboken finns som guide för hur kommuner, men också fria aktörer går till väga för att arbeta inom skapande skola. Eleven ska få möjlighet att konsumera konst genom att delta i upplevelser samt producera konst i form av eget skapande. Handbokens syfte är att stödja den konstpedagogiska verksamheten i region Västernorrland.

Materialet vänder sig till:

- Kommunala skolor och friskolor
- Konstnärer och kulturutövare
- Konstinstitutioner
- Konstföreningar

Barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera. (Ur Läroplan för förskolan)

Varför behövs en konstpedagogisk handbok?

Bakgrunden till handboken för konstpedagogik utgår ifrån Västernorrlands kulturplan 2015-2018 där regionens utmaningar och möjligheter gällande konstpedagogiskt utvecklingsarbete står som grund. Tillsammans med intervjuer genomförda i de sju kommuner som regionen består av har en överblick över styrkor och svagheter förts samman med kulturplanens målbild.

På flera håll kämpar regionen med långa avstånd och begränsad tillgång till buss- och tågförbindelser. Även kommunala resurser är ett problem när det kommer till vilken ekonomi och tid som kan åläggas planering och genomförande av konstupplevelser och konstutövande för barn och unga. Handboken är ett sätt att ta del av hur regionens kommuner löst problemen, genom att sammantaget presentera dessa tips i en handbok för konstpedagogik. Det är också ett sätt att uppmuntra samverkan mellan de olika kommunerna i regionen.

Konstpedagogik ska inte vara en prick över i:et eller ett tillägg för vissa lyckosamma, utan en självklarhet för alla barn och unga i Region Västernorrland, oavsett vart i regionen vi bor. Handboken för konstpedagogik vill uppmuntra till att bredda mottagandet av olika konstformer, verka för samarbeten i konstprojekt och göra arbetet med barns rätt till konst lite mer lättillgängligt.

Begreppsbeskrivning

Kultur

När ordet kultur läses i denna handbok menas de sköna konsterna. De är konstarterna litteratur, konst, musik, film, teater, dans.

Konst

Bild- och formkonst är ett samlingsbegrepp för måleri, skulptur, videoverk, foto, installationer, ljudverk och en mängd andra uttryck som kan vara tvärvetenskapliga eller korsbefruktade med andra discipliner. När ordet konst läses i den här handboken syftar ordet till bild- och formkonsten.

Kulturaktör

En kulturaktör, kan också kallas kulturarbetare, är en person som är yrkesverksam i någon av konstformerna. Det kan vara en konstnär, musiker, författare, skådespelare eller dansare.

Professionell konstnär

Att vara professionell konstnär innebär i korthet att kulturaktörerna ska ha en högre konstnärlig utbildning inom sitt konstområde, exempelvis från konst- och musikhögskolor eller liknande. De bör dessutom ha vana av att arbeta konstpedagogiskt med barn och ungdomar.

Om aktören saknar formell utbildning ska den under de senaste tre åren (fem för fria konstnärer) huvudsakligen arbetat med sin konstform under sin yrkesverksamma tid samt ha verkat i etablerade sammanhang genom återkommande professionella engagemang.

Kulturrådet definierar även pedagoger inom konstområdena (exempelvis inom film, bild, media, dans) som kulturaktörer. Pedagoger ska utöver sin utbildning ha en högre konstnärlig utbildning. De ska dessutom ha stor vana av att arbeta med barn och ungdomar.

www.kulturradet.se/sv/Skapande-skola/Om-bidraget/Viktigt-att-veta-infor-ansokan/Krav-pa-professionalitet/

För skolan

I Västernorrlands kommuner finns skapande skola-samordnare som skolor och konstnärer kan vända sig till för att få stöd i att arbeta med konst i skolan. Ta reda på vem som är samordnare i din kommun!

Skapande skola

Som ett komplement till skolans kulturbudget finns det statliga bidraget Skapande skola.
www.kulturradet.se/skapandeskola

Det statliga bidraget kan användas som lön/arvode till professionella konstnärer och kulturutövare som arbetar konstnärligt med barnen i eller utanför skolan. Skapande skola-medlen finns för att eleverna ska få ta del av kvalitativ konst och kultur, som vidgar deras vyer och ger perspektiv och förståelse för den värld vi lever i. Barn och unga ska inspireras till och ges möjlighet att uttrycka sina tankar genom konst och kultur. Bidraget ska stärka samverkan mellan skolan och det professionella kulturlivet.

Mötet med konst

Här kan du läsa om hur en konstupplevelse tas om hand. Hur kan du som lärare förbereda, hjälpa till att uppleva konsten i stunden samt samtala med barnen efter mötet med konsten? Denna del kan vara till hjälp för lärare om ni exempelvis besöker en utställning.

Konst har förmågan att öppna upp för nya frågeställningar och ingångssätt till oss själva och vår omvärld. För att göra mötet med konst mer förståeligt eller ge det mer mening kan samtal och tolkning vara en användbar metod.

Tänk på att allt innehåll i konst inte behöver förstås, eller värderas som bra eller dåligt! Det finns ingen konstupplevelse som är rätt eller fel. Att samtala och reflektera kring våra olika upplevelser ger ytterligare en dimension till konstbesöket. Låt eleverna få ha en egen konstnärlig upplevelse av mötet med konsten.

Gå igenom frågorna eller välj ut några frågor att arbeta med:

Första ögonkastet

- Titta på konstverket! Vad ser du?
- Vilka känslor väcker konstverket hos dig?
- Vad tänker du att konstverket handlar om?

Se hur konstverket är gjort

- Vilken teknik och metod arbetar konstnären med?
- Vilka material ser du i konstverket och vad får du för associationer till dem?
- Har konstnären arbetat utifrån vissa givna förutsättningar? Sök efter information!
- Är konstverket objektbaserat eller är det själva idén som utgör konstverket?

Analysera det visuella

- Titta på färger, komposition, rörelser, format, storlek, omfång, symboler med mera. Hur påverkar dessa din upplevelse av det du ser?
- Vilket perspektiv har du som betraktare? Ser du verket från ovan, underifrån eller på avstånd?
- Vad finns utanför konstverkets gränser? Vad har valts bort?

Undersök berättandet

- Vad är det som berättas? Vem eller vilka är det som berättar?
- Vilka frågor och fenomen i vår tid belyser konstnären?
- Vilken betydelse har titeln för konstverkets innehåll?

Leta efter innehåll

- Vilken betydelse har titeln för konstverkets innehåll?
- Finns det skrivna ord eller talat språk som bidrar till innehållet?
- Hur påverkar information (till exempel skylttexter eller annan fakta) din uppfattning om vad konstverket handlar om?
- I vilket sammanhang är konstverket gjort och vad kännetecknas det av?

Undersök relationen till omgivningen

- Hur presenteras konstverket på den plats som det visas?
- Påverkar rummet och omgivningen din upplevelse?
- Hur tar konstverket rummet i anspråk?
- Är det flera konstnärer som visas på samma utställningsplats?
- Vilka gemensamma nämnare har dessa?
- Ser du någon röd tråd i utställningen?

Undersök konstnärens avsikt och bakgrund

- Vem är konstnären? Ta reda på mer om konstnärens bakgrund och hans eller hennes sociala, geografiska och ekonomiska sammanhang.
- Hur har konstnären själv uttryckt sig om konstverket? Fråga de som arbetar på utställningsplatsen, läs utställningskatalogen och gör sökningar på internet.

Blicka tillbaka

- Tänk tillbaka på vad du såg och tänkte inledningsvis. Har din syn på och upplevelse av konstverket förändrats sedan första ögonkastet?
- Vad har konstverket fått dig att reflektera kring?
- Vilka nya idéer och infallsvinklar har du fått?

(Ur *Se mer! Samtidskonst och lärande* av Ann-Sofi Roxhage och Elenor Noble, Röda Sten kulturförening, 2009)

Fördelar med konst i skolan

Här kan du läsa om fördelarna som kommer med att skolan möter konstlivet, samt om de hälsofrämjande aspekterna i ett vidgat kulturbegrepp.

Vinsterna med kulturprojekt i skolan:

För elever	För lärare	För konstnärer
Att bli sedd i en annan situation med andra inom andra ramar och mål.	Berika och utveckla arbetssätt utifrån läroplanernas intentioner	Nå ut till en annan vidare målgrupp och publik
Ökad lust att gå till skolan	Ökad måluppfyllnad i kurs eller ämne	Få dela med sig av kompetens inom konstarten och skapa förståelse för dess egenart i ny kontext
Tillgång till en annan vuxen person med annat kunskapsfält	Fördjupa lärarens kunskapsfält och kompetens	Få respons från nya målgrupper
Att lära sig om och prova på den konstnärliga processen	Introduktion i nya kunskapsfält och metoder	Vinna nya kunskaper och erfarenheter
Möjlighet att utveckla självförtroende, självkänsla och självtillit genom utforskande, experiment och engagemang i en kreativ process	Utveckling och nya infallsvinklar på arbetet med barn i behov av särskilt stöd	Utveckla självförtroende, självkänsla och självtillit genom möte med barn och unga
Tillgång till konstnärens kunnande och metoder i eget skapande	Användning av estetiska uttrycksätt som metod i läroprocesser	Fördjupa konstnärens kunskapsfält och kompetens
Möjlighet att utveckla förmågor, tekniker och idéer	Fokusering på andra förmågor och sociala/kommunikativa aspekter	Fokusering på andra förmågor och sociala/kommunikativa aspekter
Insikt i den professionella konstvärlden och dess förutsättningar	Utveckling av förhållningssätt i relationen mellan elev - vuxen	Introduktion i nya kunskapsfält och metoder
Möte med positiva förebilder	Tillgång till andra förhållningssätt till kunskap och lärande	Utveckling av förhållningssätt i relationen mellan elev - vuxen och inställning till kunskap och konst
Ökad måluppfyllnad i kurs och ämne	Medverkar till en positiv anda på skolan och kanske skapa en ny profil	Nya anställningsformer

Tillgång till andra förhållningssätt till kunskap och lärande	Tillgång till ett vidgat kontaktnät med andra intressenter, andra skolor	Tillgång till ett vidgat kontaktnät med andra intressenter, skolor
Perspektivförändring, se saker ur nya synvinklar	Perspektivförändring, se saker ur nya perspektiv	Perspektivförändring, se saker ur nya perspektiv

(Ur *Handbok för planering av kulturprojekt i skolan* sid.27)

Vidgat kulturbegrepp

Konst och hälsa prövar idén att kultur kan verka läkande samt öka välbefinnandet. Forskningen visar att konsterna bygger broar mellan det familjära och det främmande och fungerar som en plattform för deltagande och meningsfullhet.

Konsten visar sig ha en positiv effekt på känslan av samhörighet där kreativitet kan främja sociala relationer samt ha en indirekt terapeutisk verkan. (Ur rapporten *Kultur & hälsa: Ett vidgat perspektiv* s.63) Konsten har en förmåga att tilltala våra känslor. Känslor är i sin tur sammanbundna med mental, fysisk, andlig och social hälsa. (s.76.)

Skolans del i konstprojekt

Nedan finns tips på hur skolan kan skapa en grund för arbetet med konstprojekt samt råd kring hur skolan kan arbeta med att initiera konstworkshops och vad som kan vara viktigt att tänka på.

Grunden vilar på planering och struktur:

- Sammanfatta en långsiktig kulturplan på skolan.
- Kompetensutveckling med kulturperspektiv.

Initiera konstprojekt och skapa kontakt med konstnären:

- Vilken plats har kulturen och konsterna på din skola?
- Vilken erfarenhet har skolan av konstprojekt och estetiska läroprocesser?
- Vilket behov har skolan?
- Vad vill eleverna ta del av gällande konstområdet?
- Vet skolan om vilka olika konstformer och uttrycksmedier som finns?
- Vilket tema ska konstprojektet ha?
- Vilka skolämnen ska beröras?
- Har skolan ett styrdokument eller en kulturplan att ta hänsyn till?
- Vilka lärarresurser behövs och hur ska lärarna vara delaktiga?
- Vilket pedagogiskt stöd behöver konstnären?
- Vilket arbetssätt eller med vilka metoder kommer konstnären att arbeta?
- Vilka resurser, material och verktyg behövs i arbetet? Hur stor arbetsyta eller lokal behövs?
- Hur finansieras projektet?
- Slut ett avtal mellan berörda parter.

Konst och läroplanen

Här kan du läsa om hur konsten kan kopplas direkt till läroplanen samt om hur elevinflytande kan fungera.

Läroplanen

Det är viktigt att se Skapande skola som en integrerad del av lärandet och inte som ett tillägg. Alla ämnen går att koppla ihop med olika former av kreativt skapande. Med läroplanen som utgångspunkt kan professionella kulturaktörer ge eleverna nya möjligheter att nå skolans mål. Som exempel kan mål i undervisningen av teknik och fysik läggas in i en workshop med animation i lera och papper. Språk, skrivning och berättande kan exempelvis vävas in i en workshop där eleverna, med hjälp av bild- och form, skapar ett narrativ.

Skolan och konstnären kan gemensamt prata om vilka ämnen det berör.

För inspiration: [http://www.kulturradet.se/publikationer /Skapande skola/](http://www.kulturradet.se/publikationer/Skapande_skola/)

Elevinflytande!

Det är viktigt att elever känner sig delaktiga i beslut som tas kring deras lärande i samband med skapande skola. Det är därför viktigt att eleverna får en bred bild av vad de kan önska för konstworkshop. Det finns en mängd olika konstnärliga uttryck och det är svårt att önska något som man inte vet existerar. Det är också viktigt att eleverna får en inblick i vad olika konstformer innebär. Sök på internet eller inspireras av vilka konstworkshops andra skolor har tagit del av. Därför bör ett kulturråd eller en kulturrepresentant vara med in beslutet kring vilka workshoppar som ska tackas ja till. Konst är en produkt som behöver beskrivas om och om igen på grund av dess experimentella och innovativa förmågor.

<http://www.kulturradet.se/sv/Skapande-skola/Viktiga-principer/Elevinflytande--vad-menas/>

Kulturråd och kulturombud

Flera skolor i Västernorrlands kommuner använder sig av kulturråd och kulturombud för att ta beslut om vilka konstformer de vill möta och utforska.

Ge konst och kultur utrymme i skolan genom att:

- Låta kulturen få en egen planeringsdag utifrån kulturmålen.
- Välja kulturombud på skolan eller utöka elevrådets uppdrag med kultur.

För att få en bra grundstruktur kring skolans del i skapande skola är det flera skolor i regionen som använder sig av kulturråd eller kulturombud. De fungerar som en planeringsgrupp som för elevernas talan för vilka projekt de skulle vilja arbeta med i skolan. Kulturombuden kan i sin tur sprida information om konst och kultur, fånga upp idéer på möten, sprid info via mail och anslag på skolan, bilda en kulturgrupp med bred ämneskompetens, hålla koll på jojjo.se, där VN's kulturutbud visas.

För konstnären

Konstnärens del i konstprojekt

Nedan finns tips på vad konstnären kan tänka på för att initiera ett konstprojekt i skolan. Alla konstnärer jobbar inte med pedagogik, fundera över hur du vill göra ...

- Vilken är din konstinriktning?
- Vad kan du erbjuda skolan?
- Vilken eller vilka åldergrupper kan du tänka dig att arbeta i?
- Hur många elever kan medverka i workshop åt gången?
- Se över skolans riktlinjer och styrdokument. Hur kan din konstnärliga verksamhet bäst knyta an till kursplan och styrdokument?
- Koppla konstprojektet till läroplanen.
- Tänk över hur skapar du som konstnär en bra relation till barnen och skolan?
- Vilka resurser, material och verktyg behövs i arbetet? Hur stor arbetsyta eller lokal behövs?
- Tänk på att projekt har en början och ett tydligt slut. Vilket är projektets sluttid?
- Hur är konstprojektet fördelat över tillfällen?
- Tänk på att VN är stort och restid behöver beräknas.
- Kolla upp vem som är ansvarig om något händer och om något av barnen är allergiska mot något.
- Arvode och anställningsform. Innehar du F-skattsedel och kan faktureras?
- Ha lång framförhållning!
- Slut ett avtal mellan berörda parter.

Tips! Kontakta närmsta konsthall/konstförening eller utställningsplattform för att skapa ett gemensamt projekt. På så vis behöver konstnären inte stå med all planering och utlägg för omkostnader ensam.

Dokumentation och utvärdering

Dokumentera projektet i text och bild genom att föra loggbok och fotografera under arbetets gång. Dokumentation är bra både för skolans egen del och för att visa inspirerande exempel för andra aktörer.

Bjud in pressen för att uppmärksamma projektet. På så vis sprids också idéer om vad som går att göra inom skolans ramar.

Utvärdera projektet för att ta reda på hur själva projektet fungerade men också för att se effekterna av projektet. Kanske öppnade det upp för nya samarbeten eller gav idéer till kommande projekt. Återkoppling och utvärdering sker med elever/konstnär/lärare/skolledning/ föräldrar/finansiärer.

Tips på utvärderingsfrågor:

- Vad tänkte vi?
- Vad gjorde vi?
- Hur blev det?
- Hur ska vi gå vidare?

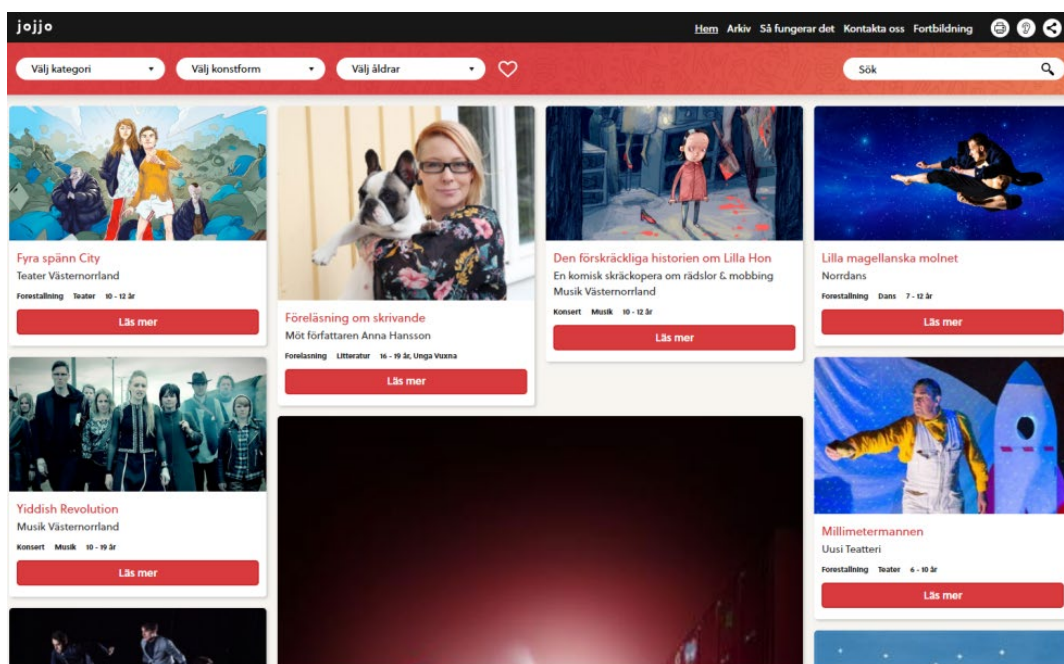
Uppföljningen kan ske genom enkäter, symboler som gubbe med glad mun osv, diskussion i mindre grupper, eller lappar att skriva och lägga i en låda. Utvärderingarna kan vara anonyma eller öppna.

jojjo.se

Jojjo.se är en webbaserad kulturutbudskatalog för barn och unga i Västernorrland. Utbudet är sammanställt av ett nätverk som består av länets kulturkonsulenter. Katalogen erbjuder ett brett och varierat utbud av upplevelser och aktiviteter. Här hittar du aktuella erbjudanden inom till exempel dans, film, konst, teater, litteratur, kulturarv och musik.

Du kan även få idéer och förslag på workshops, skapande skola-projekt, fortbildningar med mera. Den primära målgruppen är barn och ungdomar inom förskola och skola, men det finns också aktiviteter som passar fritidsverksamhet eller som barn och ungdomar själva kan delta i på sin fritid. Här finns också utbud av fortbildning och inspiration på kulturområdet för vuxna som arbetar med barn.

Jojjos förstasida visar en översikt över det aktuella kulturutbudet i länet. Där visas aktiviteter och föreställningar som pågår nu, samt sådant som kan bokas för kommande termin/säsong. Här finns också olika sökfunktioner som underlättar för dig att hitta det du söker.

www.jojjo.se

Nätverk

Nätverk kan upprättas för att på flera nivåer samverka, stödja och få stöd samt hitta nya arbetssätt och metoder för arbetet med konstpedagogiskt främjande.

På regional nivå är ett nätverk för skapande skola-samordnare av värde för att:

- Få omvärldsbevakning gällande olika kulturutövare
- Få inspiration till nya arbetssätt och metoder att tillämpa i sin kommun
- Få stöd och stödja varandra i arbetet med handlingsplaner för att alla barn ska få ta del av professionell kultur i kommunerna

På kommunal nivå finns exempel på nätverk bland skolornas rektorer. Nätverk finns också bland kulturombud och kulturråd.

Kontakta konstkonsulenten i Region Västernorrland för tips och kontakt med olika nätverk eller stöd i att skapa ett nytt nätverk.

Käll- och litteraturförteckning

Kulturplan Västernorrland, 2015-2018

<https://www.rvn.se/Utveckling/Kultur-och-bibliotek/Kultursamverkan/>

Handbok för planering av kulturprojekt i skolan, Kultur i Väst

www.kulturivast.se/trycksaker-och-publikationer/handbok-for-planering-av-kulturprojekt-i-skolan

Kulturrådet

www.kulturradet.se

Västernorrlands kulturutbud för Skapande skola

www.jojjo.se

Kultur i Ögonhöjd, Stockholm stad

www.stockholm.se/KulturFritid/Stod/KulturBoU/Kultur-i-ogonhoid/

Ola Sigurdsson, Gunilla Priebe, Morten Sager m fl., *Kultur och hälsa: Ett vidgat perspektiv*, rapport för Kultur i Väst, 2014

www.kulturivast.se/samhallsutveckling/kultur-och-halsa-ett-vidgat-perspektiv

Ann-Sofi Roxhage och Elenor Noble, *Se mer! Samtidskonst och lärande*, Röda Sten kulturförening, 2009

Läroplanen

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan>

Barnkonventionen

<https://unicef.se/barnkonventionen>